

Fóris Ágota – Bölcskei Andrea (szerk.): Dokumentáció, tartalomfejlesztés és szakírás

(Budapest: KRE – L'Harmattan. 2019. 224 p.)

A *Dokumentáció, tartalomfejlesztés és szakírás* című könyv a Károli Könyvek tanulmánykötet sorozatában Fóris Ágota és Bölcskei Andrea szerkesztésében jelent meg 2019-ben. A könyv *A magyar nyelv és a szakmai kultúra. Magyar nyelvészeti kutatások a tartalomfejlesztés és a dokumentáció területén* sorozat első kötete, megjelentetését a Károli Gáspár Református Egyetem azonos című kutatási projektje támogatta. A kötetben tíz szerzőtől kilenc tanulmány található. A szerzők nagy része egyetemi oktató, az egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének tanárai, mások pedig gyakorló szakírók.

A könyvben az előszón kívül kilenc tanulmány kapott helyett, amelyek több témát fognak át a szakírás és dokumentáció területéről, mint például a nyelven belüli szakfordítás, dokumentum-menedzsment, a műszaki szöveg jellege és annak felépítése, vagy éppen a használati utasítás mint szövegfajta szövegtipológiai elemzése. Részletes ismereteket kaphatunk a szakírás egyes területeiről is.

Az előszóban Fóris Ágota, a Terminológiai Kutatócsoport (TERMIK) vezetője mutatja be a kiadványt. A kötet elkészítésének céljai között szerepelt, hogy megvizsgálják a dokumentáció, a fordítás és a terminológia összefüggéseit; leírják a dokumentáció fajtáit és a dokumentációs folyamatot; tisztázzák a magyar nyelvű terminusok jelentését; és kiterjesszék – az eddig többnyire köznyelvi szövegekre vonatkozó – nyelvészeti kutatási módszereket szakszövegekre is.

Az első tanulmány szerzői Fóris Ágota és Faludi Andrea, a munkájuk címe *A dokumentáció és a dokumentum-menedzsment kapcsolatai, összefüggései a terminológiával és a fordítói gyakorlattal*. Ebből megismerhetjük a dokumentációs munka fajtáit, a szakírást, a szakfordítást és a műszaki dokumentációt; ezeknek a szoftveres és jogi hátterét (törvényeket és szabványokat). A tanulmány tisztázza a speciális fogalmakat (mint pl. a dokumentáció), azok célját, működését (pl. a dokumentum szerkesztése), illetve kitér egy specifikus esetre is, a könyvtári dokumentum-menedzsmentre. A dokumentáció általános ismérveinek leírását követően részletesebben is megismerhetjük a dokumentáció fajtáit. Ezeknek a bemutatása során a szerzők kitérnek a dokumentáció általános használatára, felépítésére, tartalmára, jellegére és jellemzőire. A szöveg különös figyelmet fordít a dokumentáció szakszerű és költséghatékony alkalmazására is, például a szakszövegekben megjelenő pénznekem elhagyására a fordítói munka megkönnyítése érdekében. Több szoftvert, szakembert, szakmai fogalmat, képi illusztrációt és törvénycikkelyt is bemutat a tanulmány.

A szakírás és a dokumentáció mint nyelven belüli szakfordítás szintén Fóris Ágota és Faludi Andrea közös tanulmánya: a félreértelmezés, újraértelmezés és

átírás témájával foglalkozik a szakírás és dokumentáció esetében. Először ismertetik a hazai terminológia helyzetét, szerepét és a könnyebb fordítás jellemzőit. Betekintést nyerhetünk a terminológia mellett a nyelven belüli fordítás kérdésébe: itt alapvető kérdésként merül fel az, hogy fordításnak tarthatjuk-e az értelmezés, úrafogalmazás folyamatát. Ugyanakkor a kommunikáció elemi szintjén is értelmezhető ez a tevékenység, mivel az a kommunikáció jellemzői és törvényei szerint jön létre. A tanulmány nemcsak általánosan, hanem a szakszövegeken belül is tárgyalja a fordítást mint szakfordítást. Emellett még fordítási stratégiákról, kitételekről és szabályokról is olvashatunk a cikkben, továbbá a szerzők leírják, hogyan optimalizálható a szöveg fordítása a költségek és az idő szempontjából.

B. Papp Eszter *A professzionális dokumentáció a 21. században* című tanulmányából a dokumentáció jellemzőit, célját, szerkezetét, szabályozó szabványait és a lehetséges jövőjét ismerhetjük meg. A professzionális dokumentáció több szakember munkája során jön létre, adatbázisok és speciális eszközök felhasználásával. Ezek célja a külső vagy belső kommunikáció és a szükséges információ közvetítése szolgáltató és felhasználó között. Így a dokumentációt a tanulmány az „információ 4.0” fogalmában egy új, a múlttól eltérő térbe helyezi, vagyis a szolgáltatás vagy termék információjának bármilyen formában, platformon vagy eszközön elérhetőnek kell lennie. Emellett elengedhetetlen, hogy naprakész legyen (az aktuális termékverzióról adjon információt) és személyre szabott (a felhasználó könnyen megtalálja a számára releváns információt). Az internet és az online vásárlás hétköznapivá válásával a dokumentációnak újabb elvárásoknak kell megfelelnie. Be kell töltenie a személyes tapasztalat szerepét, hiszen a vevő vagy felhasználó adott esetben nem is kerül közvetlen kapcsolatba a termékkel a vásárlás előtt. A tanulmány kiemeli az adatbázisok fontosságát is, amelyekben az adatok önállóan (is) kezelhető egységek, így kezelhetőbbé válik a rendszer. A dokumentációk lehetséges jövője a kiterjesztett valóságban elérhető tartalom (VR) és a személyi asszisztensek (Google Home) kezelt dokumentáció.

Bölcsei Andrea *Mivel foglalkozik és mit tanul a műszaki szakszövegíró?* című írása a kötet negyedik tanulmánya. Ebből a műszaki szakszövegíró tanulmányi előmeneteléről, munkaköréről, ennek követelményeiről, lehetőségeiről és a dokumentációkészítéshez szükséges ismeretekről kapunk áttekintést. Megismerhetjük a 21. századi műszaki szakíró szakembert, akinek a szerepköre több irányba is kiterjed, mint például a dokumentált termék használatának a megértése, leírása, az ismeretek közvetítése, az információk összegyűjtése és a folyamatos kapcsolattartás a dokumentációkészítés egyéb szakembereivel. Ezért a műszaki szakszövegírónak nyelvi, műszaki és társas kompetenciákkal is rendelkeznie kell. A tanulmányban fontos szerepet kapnak a műszaki szakszövegek készítésének a főbb lépései is, valamint a műszaki írók felsőoktatási képzése, ennek jelenlegi lehetőségei, illetve a munkaerőpiac kereslete és kilátásai.

A szöveg részletesen mutatja be az európai felsőoktatás kapcsolódó képzéseit és projektjeit (TecCOMFrame).

Hogyan készül a műszaki szöveg? címmel Czinkóczy Ágnes és Fehér Ildikó tanulmánya a dokumentáción belül a műszaki szöveg létrejöttét, elemeit és kiadását ismerteti, részletes áttekintést nyújtva az egyes lépésekről. Megismerhetjük a műszaki szöveg összetevőit, egyrészt az elméleti hátterét, vagyis a létrehozó modelleket (pl. prewrite – write – rewrite); másrészt a folyamatot, vagyis a tervezést, az információgyűjtést, a tartalomkészítést, a fordítást, az ellenőrzést, majd a végén a kiadást is. Részletes leírást kapunk a lépésekről, a bemeneti és kimeneti elemekről (a folyamatot megelőző és az azt követő dokumentáció stádiumairól), a folyamatban résztvevőkről és magáról a feladatról. A tanulmány végén egy rövid ismertetőt is olvashatunk a(z) (javasolt) alapszabályokról, mint például a célközönség szerves ismerete és a rövid, tömör fogalmazás.

Dér Csilla Ilona *Tudományos műfajok – Szaknyelvi műfajok* című írása a tudományos és szakmai műfajok meghatározásának problematikájával, előzménytörténetével, a szakmában kijelölt terével, régebbi és jelenlegi felhasználásával foglalkozik. A tudományos és szakmai diskurzus kommunikációs térben való elhelyezésével indul, majd ezt követi a tudományos műfajok általános megnevezése – felsőoktatási, tudományos, szakmai –, illetve ezek átmeneti, körül nem határolt jellegének ismertetése. Továbbá a tanulmány jellemzi az MTMT-ben (Magyar Tudományos Művek Tára) kategorizált tudományos szövegek műfaji besorolásának, illetve a szövegek közötti értékbeli hierarchiájának a rendszerét, amely a tudományos szövegeket először „jelleg”, majd „(fő)típus” és végül „műfaj” szerint határozza meg. A tanulmány rámutat a felmerülő ellentmondásokra, tisztázatlanságokra, eltérésekre is.

A műszaki szöveg szövegtipológiai megközelítése. A használati utasítás szövegtipológiai megközelítése a kötet egyik elemzéssel foglalkozó tanulmánya, amelyet Csontos Nóra írt. A tanulmány bevezetésében a szövegtipológiáról olvashatunk egy ismertetését, melyet a szövegfajta, a szövegtípus és a műfaj fogalmának a meghatározása követ. Ezután a vizsgálat korpuszának és módszereinek rövid ismertetése következik, majd a műszaki diskurzustartományról szóló bevezetés. A tanulmány második része a konkrét elemzés leírása, vagyis a használati utasítás mint műszaki szöveg elemzése három használati utasítás alapján. A tanulmány részletesen kitér a használati utasítás céljára, tartalmi szerkezetére és egységeire (utasítás, tiltás, figyelmeztetés stb.), az általánosan is értelmezhető, kötelező és fakultatív részeire, végül a nyelvi megformáltságára.

A weblapszövegek jellemzői és fordítási sajátosságai című tanulmány, melyet Kóbor Márta írt, a dokumentáció diskurzusát az internet terére tángítja ki, és a gyorsan fejlődő weblap-térben megalkotott szövegeket értelmezi és jellemzi, illetve az ezekkel kapcsolatos egyedi fordítói sajátosságokat emeli ki. Először

tisztázza a terminusokat – vagyis „weblapfordítás”, és nem „webfordítás” vagy „weblokalizáció” –, majd szakirodalmi áttekintést ad a témában megjelent legfontosabb művekről. Ezt a weboldalak általános jellemzőinek tárgyalása követi; bemutatja a weboldalak funkcióit, típusait, az ezeken az oldalakon folyó kommunikáció típusait, majd elkülöníti és jellemzi a statikus és dinamikus weboldalakokat. Ezek után a weboldalak nyelvi és fordítással kapcsolatos jellemzői következnek: az általános szerkezeti elemek („rólunk”, képek/videók, GYIK [Gyakran Ismételt Kérdések.]). A tanulmány erősen koncentrálna az „aszimmetria-csökkentő” elemekre, ezeken belül a nyelvi eszközökre (pl. tegezés) és a terminológiai eszközökre (pl. vastag betűs kiemelés). Végül kitér a weboldalak stiláris jegyeire, melyek hozzájárulhatnak a könnyebb megértéshez. A tanulmány célja tehát a minőségi weboldalfordítás és webszövegalkotás részletes bemutatása.

A kötetben utolsóként kapott helyet a *Fogalmi metaforák és metonímiák egy minőségirányítási rendszerekkel foglalkozó szakszövegben* című tanulmány, melyet Sólyom Réka írt. A tanulmány egy minőségbiztosítást tárgyaló európai szabvány elemzése, a fogalmi metaforák és metonímiák szempontjából. A rövid bevezető után az elemzés elméleti keretét, célját és hipotéziseit ismerteti a cikk szerzője. A vizsgálat funkcionális kognitív keretben történik. Ismerteti a fogalmi metafora és a metonímia meghatározását, szakirodalmi elméletek bemutatásán és összevetésén keresztül. A szerző külön kiemeli, hogy miért fontosak ezek a szöveg megértésében. Röviden ismerteti a vizsgálati korpuszként szolgáló szabványt, majd kitér a szövegtípus jellemzőire: szakemberek írják, közmegegyezés vagy hivatalosan létrehozott tárgy része, vagyis ez a szövegtípus a félreértés lehetőségét minimalizálja. Végül példákat sorol fel a szövegből, egyesével elemzi őket, előbb a metaforákat, majd a metonímiai egységeket. Ezekhez magyarázatot is ad, így a metafora egyértelműen megérthető, az általános és a kontextusban létrejött jelentését is megnevezi.

A kilenc tanulmány részletes és mély betekintést nyújt a dokumentáció és a szakírás mai helyzetébe. A szakmát a tanulmányoktól kezdve a gyakorlati elemzéseken és ismertetéseken át a teljes állású szakíró munkájáig bemutatja. Mindezt szakszerű fogalomhasználattal teszi, a megértést ábrák és táblázatok is könnyítik.

SZABOLCSI ALEXANDER
KRE BTK, Magyar Nyelvtudományi Tanszék
szabolcsialexander99@gmail.com